

УДК 378:070-047.22:32-027.21

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІТОЛОГІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Гльченко А.М.

Полтавська державна аграрна академія

В статті розкриваються поняття «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакомпетентність», «медіакомпетентність майбутнього політолога». Висвітлюється вплив мас-медіа на сучасну політичну сферу суспільства. Ідеться про доцільність впровадження медіаосвіти як невід'ємної складової професійної підготовки бакалаврів політології. Описуються особливості формування медіакомпетентності фахівців політології в умовах вищої школи. Пропонується, для формування їх медіакомпетентності, вивчення навчальної дисципліни «Мас-медіа та політика». Визначаються знання та вміння, якими повинні опанувати здобувачі вищої освіти спеціальності «Політологія» для підтримки відповідного рівня майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: політолог, вища школа, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, критичне мислення.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції реформування, модернізації вищої освіти для її розвитку й удосконалення, визначаються європейськими вимогами та зумовлюють перехід від традиційної репродуктивної моделі навчання у вищій школі до розвиваючої конструктивної моделі, націленої на результат – формування гармонійної особистості, здатної до вільного орієнтування в суспільстві, самореалізації, самовираження, самостійного прийняття правильних, морально-відповідальних рішень як у професійній діяльності, так і житті загалом. Тому, наразі спостерігається стратегічна переорієнтація освітньої діяльності, спрямована на формування у здобувачів вищої освіти фахових і загальних компетентностей. Особливе місце серед цих компетентностей надається медіакомпетентності, оскільки кожна особистість у сучасному світі має бути підготовлена до вмілого й безпечного користування інформаційно-комунікаційними технологіями та системами мас-медіа, що стрімко розвиваються і мають значний вплив на соціалізацію, освіту, виховання молодого покоління.

Медіаосвіта є головним пріоритетом освітньої політики в Україні, визначається чинниками соціально-політичного та економічного характеру, а саме: стрімкими змінами в українській і світовій економіці, реорганізацією системи вітчизняного виробництва; реформуванням української системи освіти згідно вимог європейського освітнього простору; протидією сучасній інформаційній агресії [3]. Відповідно, Національною академією педагогічних наук України рекомендовано започаткувати шкільну, позашкільну медіаосвіту, впровадити медіаосвіту в процес підготовки здобувачів вищої освіти. Отже, медіаосвіта є невід'ємною складовою професійної підготовки й бакалаврів політології, а питання формування у них медіакомпетентності набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти медіаосвіти та методологічні засади формування медіакомпетентності особистості досліджують вітчизняні й зарубіжні науковці та практики: О. Волошенюк, І. Доніна, В. Іванов, А. Іщенко, А. Єрмоленко, М. Кузьміна, В. Кульчинська, Г. Майборода, В. Манту-

ленко, М. Матвійчук, Л. Найдюнова, Г. Онкович, Дж. Поттер, В. Протопопова, А. Сулім, І. Фатєєва, А. Федоров, інші. Ними визначено поняття медіакомпетентності як особистісне утворення, що включає в себе знання про медіа, уміння і навички їх практичного застосування, досвід використання в різних сферах діяльності; розроблена класифікація показників медіакомпетентності особистості; висвітлені умови розвитку медіаграмотності та медіакультури [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз науково-методичної літератури показав, що дослідження з питань використання різноманітних медіа (супутникове й цифрове ТБ, відео, кіно, комп'ютерний та стільниковий зв'язок, Інтернет, графіка, музика, радіо тощо) проводилися науковцями в навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів і вищої школи, а питання необхідності формування медіакомпетентності висвітлювалися, в основному, в процесі підготовки сучасних педагогів. Медіаосвіта майбутніх політологів і питання формування у них медіакомпетентності розкриті науковцями недостатньо, що й зумовило вибір теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою цієї роботи є висвітлення особливостей формування медіакомпетентності, як рівня медіакультури та необхідної складової професійної підготовки бакалаврів політології в умовах вищої школи.

Відповідно до мети було визначено наступні завдання: здійснити аналіз теоретико-методологічної і науково-педагогічної літератури з обраної проблеми; висвітлити поняття медіаосвіти та медіакомпетентності; визначити основні принципи формування медіакомпетентності та її компоненти, що мають бути сформовані у здобувачів вищої освіти спеціальності «Політологія».

Виклад основного матеріалу дослідження. 21 квітня 2016 року Президією Національної академії педагогічних наук України, для формування медіаграмотності і медіакультури населення, була схвалена нова редакція Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. У Концепції висвітлені основні терміни, мета, завдання, форми і принципи медіаосвіти, пріоритетні на-

прями її розвитку, етапи та умови реалізації вихідних положень, що були розроблені з врахуванням завдань, визначених у документах ЮНЕСКО: Паризькій програмі-рекомедації з медіаосвіти ЮНЕСКО (2007 р.), Феській декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності (2011 р.), Паризькій декларації ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху (2014 р.) та резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (2008 р.) [2]. Основна мета Концепції – сприяння розбудові ефективної системи медіаосвіти, що має стати фундаментом гуманітарної безпеки нашої держави, об'єднання громадянського суспільства, формування медіаінформаційної грамотності, медіакомпетентності, медіакультури громадян [5].

Нині у науковій літературі існує чимало визначень поняття «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакомпетентність». В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка медіаосвіта пояснюється як «напрямок у педагогіці, представники якого виступають за вивчення школярами закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно тощо)» [1, с. 203], з метою підготовки молодого покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, сприймання й розуміння медіаінформації, усвідомлення наслідків її впливу на особистість [1, с.203]. У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначається, що «медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [5]. Медіаосвіту як діяльнісний процес розвитку і саморозвитку особистості, спираючись на засоби масової інформації, їх матеріали, визначає Г. Онкович [8, с. 80]. Науковець зауважує, що впровадження професійно-орієнтованої медіаосвіти, надання здобувачам вищої освіти знань з медіаінформаційної грамотності дозволяє належним чином сформувати медіакомпетентність для підтримки відповідного рівня майбутньої професійної діяльності [8, с. 83].

Отже, саме завдяки медіаосвіті формується медіакультура особистості, що включає в себе медіаграмотність та медіакомпетентність. Як зазначається в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, медіаграмотність – це «уміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити її, розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують» [5, с. 4]. Медіакомпетентність – це уміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, правильно розуміти, оцінювати інформацію, аналізувати, передавати її іншим, дотримуючись медіакультурних цінностей, уподобань і стандартів [5, с. 4].

Мас-медіа здійснюють значний вплив на сучасну політичну сферу суспільства: політичний стан, ідеологію, рівень політичної культури, освіченості тощо, і є сполучною ланкою між політичними акторами і громадянами держави. Засоби масової інформації, що є значущими в політико-комунікативному просторі, мають прямий вплив на політичну поведінку громадськості та виконують функції: інформаційну, комунікативну, контрольну, регулятивну, рекламно-довідкову, ідеологічну, функцію формування громадської думки [9]. Важливим є те, щоб медіаінформація про політичні процеси та події висвітлювалася ЗМІ об'єктивно, цілісно, не намагаючись змінити думку адресата комунікації. Тоді кожен громадянин зможе, проаналізувавши політичні факти, прийти до власних висновків, сприяючи тим самим активному розвитку демократії у країні.

Проводити системний аналіз, оцінку суспільно-політичних подій, підвищувати політичну грамотність політичних діячів і інших громадян держави, формувати уявлення про політичні цінності та норми у суспільстві, використовуючи засоби мас-медіа, є завданнями політолога як громадського експерта, вченого чи спеціаліста в галузі практики політичного життя. Тому, формування медіакомпетентності у здобувачів вищої освіти спеціальності «Політологія» є важливою складовою їхньої професійної підготовки.

Медіакомпетентність майбутнього політолога – це інтегративна особистісно-професійна якість фахівця політології, що визначає його здатність діяти в системі «політична реальність – політолог – медіа – суспільство», відповідно до засвоєних медіазнань та умінь, що сприяє продуктивній професійній діяльності.

Однією з вагомих особливостей процесу формування медіакомпетентності майбутніх політологів є впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес. В Полтавській державній аграрній академії, з метою засвоєння бакалаврами політології базових норм, функцій та інструментів мас-медіа в сучасному суспільстві та політичному житті, передбачено вивчення вибіркової професійного спрямування навчальної дисципліни «Мас-медіа та політика». Предметом вивчення даної дисципліни є: закони, методи, технології та сфери функціонування політичних комунікацій у сучасному світі та Україні.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Мас-медіа та політика» визначені: розкриття проблематики та наукового інструментарію сучасних мас-медіа, показу різнобічного впливу на важливі аспекти політичних явищ; з'ясування місця й ролі мас-медіа в сучасному політичному просторі, їхнього впливу на перебіг політичного процесу загалом та на демократизацію українського суспільства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми навчальної дисципліни «Мас-медіа та політика» у бакалаврів політології мають бути сформовані: 1) знання: основних понять, принципів та методів функціонування ЗМІ, провідних моделей та сучасних технологій політичної комунікації, законодавчого поля діяльності українських та зарубіжних мас-медіа, циркуля-

ції суспільно-політичної інформації; 2) вміння: розуміти і аналізувати складні процеси функціонування мас-медіа у суспільстві, вести моніторинг різних джерел (телерадіоновин, друкованих ЗМІ, інтернет-видань тощо), здійснювати політологічний аналіз подій, що відбуваються в країні й поза її межами та складати прогнози розвитку подальших подій і політичної ситуації, розробляти програми для проведення аналізу політичної дійсності (анкетування, інтерв'ю, соціологічні опитування тощо).

Формування медіакомпетентності майбутніх політологів визначається специфікою соціально-політичної діяльності, тому має базуватися на наступних принципах:

1) особистісного соціально-психологічного підходу (врахування вікових, індивідуальних і соціально-психологічних особливостей особистості, її медіа-уподобання, рівень сформованості медіа- та політичної культури);

2) перманентного оновлення змісту (врахування постійного розвитку інформаційних технологій, змін у системі мас-медіа, використання актуальних інформаційних прецедентів, поточних політичних новин, сучасних комплексних медіафеноменів тощо);

3) пріоритету морально-етичних цінностей (захист суспільної моралі і людської гідності, протистояння жорстокості й різним формам насильства, агресії, утвердження загальнолюдських цінностей, формування політичної свідомості, ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави, до людей, природи, мистецтва, праці та самої себе);

4) пошанування національних традицій (врахування національної та етнологічної специфіки медіапотреб, розвиток національної культури, зростання престижності україномовного спілкування);

5) патріотизму (формування і зміцнення національної ідентичності, консолідації суспільства, свідомої громадянської патріотичної позиції особистості);

6) формування громадянської спрямованості особистості, її видів: космополітичну, патріотичну, націоналістичну та шовіністичну;

7) продуктивної мотивації (поєднання творчого сприймання медіа з розвитком здатності створювати власну медіапродукцію з метою її подальшого використання в спільноті) [5; 7, с. 27].

Наступною особливістю формування медіакомпетентності майбутніх політологів є взаємодія з медіатекстами, розвиток уміння критично їх аналізувати, вміло використовувати. Тому, в процесі фахової підготовки бакалаврів політології доцільно розвивати уміння, виділені відомим американським медіапедагогом С.Дж. Береном, проаналізовані А. Федоровим, а саме: 1) здатність і готовність сприймати і розуміти зміст медіатекстів, незалежно від їх складності, уміння «фільтрувати» інформацію; 2) розуміти силу впливу медіатекстів на суспільство; 3) здатність розрізняти емоційну й аргументовану реакцію при сприйманні інформації; 4) розвивати компетентне припущення про зміст медіатексту; 5) здатність сприймати медіатексти критично, незалежно від того, наскільки є впливовими їх джерела [10, с. 22].

Слід враховувати, що при формуванні медіакомпетентності у здобувачів вищої освіти значну роль також відіграє досвід. Отже впродовж професійної підготовки фахівців політології потрібно приділяти увагу: 1) досвіду пізнавальної сфери, що передбачає знання про медіа, їх функції і вплив на суспільство; 2) досвіду практичного спілкування з медіа; 3) досвіду творчої діяльності, що дозволяє самостійно створювати нові медіатексти; 4) досвіду емоційно-ціннісних відносин, що дає можливість інтерпретувати медіатексти, спираючись на власні цінності й переконання [10]. Це досягається поєднанням теоретичної підготовки з практичною. Так, для здобувачів вищої освіти передбачено дві навчальні і дві виробничі практики. Практична підготовка бакалаврів політології спрямована на їх ознайомлення зі специфікою майбутнього фаху, закріплення теоретичних знань, здобутих в процесі навчання, забезпечення безперервності та послідовності набуття й удосконалення практичних навичок і вмінь, оволодіння фаховими й загальними компетентностями, зокрема й медіакомпетентністю, професійним досвідом для забезпечення готовності до самостійної трудової діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Медіакомпетентність політолога – це рівень медіакультури, що забезпечує розуміння фахівцем соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа; це здатність використовувати в професійній діяльності знання з політології у сфері мас-медіа, уміння аналізувати, критично осмислювати, об'єктивно оцінювати і представляти різні типи медіатекстів щодо політичного життя суспільства, визначати вплив різних мас-медіа на формування громадської позиції.

Формування медіакомпетентності фахівців політології залишається пріоритетним у процесі їх професійної підготовки. Основними компонентами медіакомпетентності майбутніх політологів є: 1) пізнавальний – знання мас-медіа, уміння самостійно здобувати, аналізувати інформацію при плануванні та реалізації власної діяльності в різних життєвих ситуаціях, уміло її використовувати, інтерпретувати, оцінювати, презентувати; 2) морально-демократичний та етичний – формування інформаційного світогляду особистості, медіакультури, використання механізмів і засобів, які сприяють самовираженню, самореалізації, саморозвитку, саморегуляції, самовихованню, людяності для безпечної взаємодії з іншими людьми, природою, соціумом; 3) психологічно-соціальний – розуміння впливу мас-медіа на різні категорії населення та соціальні групи суспільства, уміння самостійно й активно організувати роботу з ними, керувати власними емоціями; 4) комунікативний – здатність будувати ефективне спілкування, подавати інформацію, коректно висловлювати власну позицію в діалозі і в публічному виступі з повагою до етнічних, професійних, особистісних та інших людських цінностей [11]. Подальші дослідження передбачаються у напрямі вивчення методологічних основ розвитку медіаграмотності у здобувачів вищої освіти спеціальності «Політологія» в процесі їх професійної підготовки.

Список літератури:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Вид-во «Либідь», 1997. – С. 203.
2. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. – К.: АУП, ЦВП, 2011. – 58 с.
3. Іщенко А.Ю. Медіаосвіта як чинник підвищення якості освіти та засіб протистояння гуманітарної агресії. Аналітична записка / А.Ю. Іщенко // Національний інститут стратегічних досліджень. Відділ гуманітарної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1795/>.
4. Єрмоленко А.О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога / А.О. Єрмоленко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Вип. № 137 (Серія: Педагогічні науки). – Чернігів: ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2016. – С. 330-333.
5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.
6. Медіаобразование и медиакомпетентность: слово экспертам / Под ред. А.В. Федорова. Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. педаг. ин-та, 2009. – 232 с.
7. Медіаосвіта соціальних педагогів: навчально-методичний посібник. / Автори-укладачі: Г.Я. Майборода, М.М. Матвійчук. – Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І., 2014. – 90 с.
8. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі / Г. Онкович // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис, № 2(53), 2014. К.: Вид-во «Педагогічна преса». – С. 80-87. (80).
9. Тимерманис І.Е. Политология: учебник для бакалавров / И.Е. Тимерманис. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 701 с.
10. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А.В. Федоров. – М.: Изд-во МОУ ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 616 с.
11. Aufenanger Stefan. Lernen mit den neuen Medien – Perspektiven für Erziehung und Unterricht [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.lmz-bw.de/fileadmin/user_upload/Medienbildung_MCO/fileadmin/bibliothek/aufenanger_lernen/aufenanger_lernen.

Ильченко А.М.

Полтавская государственная аграрная академия

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПОЛИТОЛОГОВ В УСЛОВИЯХ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ**Аннотация**

В статье рассматриваются понятия «медиаобразование», «медиаграмотность», «медиакомпетентность», «медиакомпетентность будущего политолога». Освещается влияние масс-медиа на современную политическую сферу общества. Речь идет о целесообразности внедрения медиаобразования как неотъемлемой составляющей профессиональной подготовки бакалавров политологии. Описываются особенности формирования медиакомпетентности будущих политологов в условиях высшей школы. Предлагается, для формирования медиакомпетентности, изучение дисциплины «Масс-медиа и политика». Определяются знания и умения, которыми должны овладеть студенты в процессе изучения данной дисциплины.

Ключевые слова: политолог, высшая школа, медиаобразование, медиаграмотность, медиакомпетентность, критическое мышление.

Pchenko A.M.

Poltava State Agrarian Academy

FORMATION OF THE MEDIA COMPETENCE OF FUTURE POLITICAL SCIENTISTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**Summary**

The notions of «media education», «media literacy», «media competence», «media competence of future political» are considered in the article. The author describes the influence of mass media on the modern political sphere of society. The article highlights the problem of the need for the formation of the media competence of future political scientists as a part of their professional skill. Study of the discipline «Mass Media and Politics» for the formation of media competence is offered. Knowledge and skills of the discipline for specific purpose «Mass media and Politics» are determined. Development of media competence of future political scientists in higher educational establishments is described.

Keywords: political scientist, higher educational establishments, media education, media literacy, media competence, critical thinking.